

Lærervejledning

I alle danskforløb i fortælleid.dk er der mulighed for især at arbejde med

- Mundtlig fremstilling
- Kropssprog
- Fortolkning

Mange fortællinger kan stå alene og give eleverne en æstetisk oplevelse. En efterfølgende klassesamtale kan runde oplevelsen og forståelsen af.

I alle forløbene skal eleverne have en forforståelse for den tekst, de skal høre, de skal arbejde med teksten, og de skal reflektere over, hvad de har lært.

Forforståelsen gives ud fra en fællessamtale om billedark/introark. Eleverne kan evt. selv finde flere oplysninger.

Forløbene kan anvendes i uddrag eller i deres helhed, fx

- 2-4 lektioner (Indskoling)
- 2-6 lektioner (Mellemtrin)
- 2-8 lektioner (Udskoling)

På alle klassetrin skal eleverne arbejde med de 4 kompetenceområder og de tilhørende kompetencemål

- Læsning
- Fremstilling
- Fortolkning
- Kommunikation

Færdigheds- og vidensområderne giver retning på arbejdet (obligatorisk), og færdigheds- og vidensmålene giver inspiration til arbejdet (vejledende).

Ofte består et undervisningsforløb af stof fra flere forskellige områder.

Da fortælleid.dk bygger på mundtlige fortællinger, vil det være naturligt at lægge fokus på netop dette område.

Hvad er det, den mundtlige fortælling kan?

Hvad kan eleverne lære af at arbejde med?

- Mundtlig fremstilling
- Kropssprog
- Fortolkning

Eleverne vil opleve fortællere, der med deres mundtlige fremstillinger, brug af kropssprog og stemme lægger deres forståelse og fortolkning ind i fortællingerne.

Det kan eleverne lade sig inspirere af, når de skal læse op, fortælle og fortolke.

Brorlil og søsterlil

Udskoling (7.-9. klasse)

Målet med at høre og bearbejde *Brorlil og søsterlil* er, at eleverne går i dybden med et af de folkeeventyr, som Brødrene Grimm samlede – både ved at analysere teksten og nogle af de tilhørende illustrationer.

Folkedigtningens episke love viser karakteristiske træk ved folkeeventyr, hjemme-ude-hjemme modellen sætter eventyret ind i en ramme, og en personkarakteristik viser dualiteten mellem brorlil og søsterlil. Eleverne skal ved at iagttage den professionelle fortæller træne deres egen evne til at læse en tekst op med stemme og kropssprog, der viser indlevelse.

I forhold til Fælles Mål vil det især være nedenstående, der kommer i spil.

Fortolkning (Oplevelse og indlevelse, Undersøgelse, Fortolkning, Vurdering, Perspektivering)

Eleven kan forholde sig til kultur, identitet og sprog gennem systematisk undersøgelse og diskussion af litteratur og andre æstetiske tekster.

Kommunikation (Dialog, Krop og drama)

Eleven kan deltage reflekteret i kommunikation i komplekse formelle og sociale situationer.

MÅL

Du kan fortælle om Brødrene Grimm.

Du kan forklare, hvilke episke love eventyret indeholder.

Du kan gøre rede for sammenhængen mellem fortælling og tegninger.

Du kan forklare eventyrets opbygning.

Du kan give en fortolkning af eventyret med nedslag i teksten.

Du kan udvælge og læse et væsentligt stykke af teksten op med indlevelse.

Tidsforbrug: 2-8 lektioner

Aktivitet

Til læreren	Elevaktivitet
Eleverne får en kort baggrundsviden om Brødrene Grimm. De kan selv søge mere viden.	Introark Samtale om introarket og de 2 tegninger. Søg evt. selv mere viden om Brødrene Grimm.
Eleverne hører fortællingen og skriver noter til handlingen. Efter 1. lytning gennemgås Folkedigtningens episke love.	Folkedigtningens episke love Lyt til fortællingen 1. gang. Tag gerne noter. Udfyld arket med Folkedigtningens episke love.
Klassesamtale om eventyret.	Hvordan var handlingen? Hvilke etiske love fandt I i eventyret?
Analyse og tolkning af de 2 introtegninger og de 3 nye tegninger i grupper.	Illustrationer Analyser og fortolk de 2 + 3 tegninger.
Eleverne fremlægger deres analyser.	Fremlæg jeres analyse og fortolkning af tegningerne.
Kontraktmodellen udfyldes.	Kontraktmodellen Indsæt i stikordsform eller med sætninger de begivenheder, I hører om i eventyret.
Eleverne giver en personkarakteristik og guides derefter til at tolke eventyret dybere.	Personkarakteristik Beskriv brorlil og søsterlils egenskaber.
Evt. 3 lytning	Kropssprog og stemme Udfyld arket om kropssprog og stemme.
Eleverne udvælger et stykke fra eventyret, hvor der er et brændpunkt – altså et sted, som har særlig betydning.	Læs eventyret Udvælg et betydningsfuldt afsnit til oplæsning, begrund dit valg og læs op med inspiration fra fortællerens måde at fortælle på.
Afsluttende refleksion.	Refleksion Udfyld refleksionsarket.

Eventyret kan tolkes på mange måder: Det kan tolkes som overgangen fra barn til voksen med de "prøvelser", som det indebærer. Måske skal brorlil og søsterlil repræsentere forskellige facetter af samme person – det maskuline og det feminine. Temaet er kærlighed – uanset om det er søskendekærlighed, kærlighed til en mand/kvinde eller kærlighed til Gud. Tidligere kunne kongen også være et udtryk for Gud.

Brorlil og søsterlil

Introark

Målet med at høre og bearbejde *Brorlil og søsterlil* er, at du arbejder i dybden med et af de folkeeventyr, som Brødrene Grimm samlede, og de tilhørende illustrationer. Målet er også, at du skal træne din oplæsning af et udvalgt stykke tekst.

Brorlil og søsterlil er et af de eventyr, som blev samlet og udgivet af Brødrene Grimm fra 1812–15.

De tyske brødre Wilhelm Grimm, 1786-1859, og Jacob Grimm, 1785-1863, samlede folkeeventyrene i den periode, der kaldes nationalromantikken, hvor man dyrkede det folkelige. Eventyrene findes i mange forskellige udgaver og på mange forskellige sprog.

Se på billederne og forestil dig, hvad eventyret handler om.

Folkedigtningens episke love

Gennemgå lovene og se, hvilke love der passer på *Brorlil og Søsterlil*.

	De episke love	Forklaring
1	Indledningens hvilelov	Eventyret begynder i hvile, roligt og enkelt, for at bevæge sig til det voldsommere og mere komplekse.
2	Handlingens enstrengethed	Eventyret fortælles med en fast synsvinkel – det holder sig til ét handlingsforløb.
3	Eventyrets logik	Eventyrene foregår i en ubestemt verden ("et land") på en ubestemt tid ("engang for mange år siden") på et ubestemt sted ("i et hus i skoven") befolket af ubestemte personer ("en konge"). I eventyrene er naturlovene sat ud af kraft – et menneske kan være et dyr om natten og have sin menneskelige skikkelse om dagen.
4	Afslutningens hvilelov	Efter at handlingen er overstået, berettes om hovedpersonens videre skæbne og eventyret ender, som det begyndte, i hvile.
5	Gentagelsesloven	Eventyret indeholder ikke beskrivelser og refleksioner – men derimod skal gentagelserne give fylde til fortællingen. Gentagelserne hjælper også fortælleren med at huske eventyret.
6	3-talsloven	Den almindeligste form for gentagelse er den treleddede: 3 personer, 3 begivenheder, 3 ting.
7	Forvægtsloven	Den person, som i social forstand er den vigtigste, nævnes først: kongen før prinsen, faren før sønnen osv.
8	Bagvægtsloven	Den person, som i episk forstand er den vigtigste, nævnes sidst: Per, Poul og Esben Den ældste og den yngste
9	Modsætningsloven	Når to personer bringes sammen, står de ofte i et klart modsætningsforhold til hinanden: rig/fattig, menneske/trold, modig/bange, stærk/svag osv.
10	Løsrivelsesloven	En person, som i sine vante omgivelser er forudbestemt til at være svag, bliver stærk, når han/hun bryder med sit gamle fællesskab og bringer sig ud i en ny situation.
11	2-talsloven	Der er meget sjældent mere end 2 handlende på scenen ad gangen.

Folkedigtningens episke love

Gennemgå lovene og se, hvilke love der passer på *Brorlil og søsterlil*.

	De episke love	Brorlil og søsterlil
1	Indledningens hvilelov	
2	Handlingens enstrengethed	
3	Eventyrets logik	
4	Afslutningens hvilelov	
5	Gentagelsesloven	
6	3-talsloven	
7	Forvægtsloven	
8	Bagvægtsloven	
9	Modsætningsloven	
10	Løsrivelsesloven	
11	2-talsloven	

Brorlil og søsterlil

Illustrationer

Analyser og fortolk tegningerne.

Kontraktmodellen

Indsæt i stikordsform eller med sætninger de begivenheder, I hører om i eventyret. Se eksempel.

HJEMME RO HARMONI FØR	UDE KONFLIKT DISHARMONI UNDER	HJEMME (nyt hjem) RO HARMONI EFTER
Brorlil og søsterlils mor er død.	Børnene gik ud i skoven.	Happy ending.

Kontraktmodellen - lærerark

Indsæt i stikordsform de begivenheder, I hører om i eventyret.

HJEMME RO HARMONI FØR	UDE KONFLIKT DISHARMONI UNDER	HJEMME (nyt hjem) RO HARMONI EFTER
<p>Brorlil og søsterlils mor er død. Stedmoren er ond. Hunden får bedre mad end børnene. Børnene bestemmer sig for at gå ud i den vide verden.</p>	<p>Børnene gik ud i skoven. De sov i et hult træ. Brorlil blev tørstig næste dag. Den onde stedmor har forhekset alle kilder. 1. kilde: Hvis brorlil drak af den, ville han blive til en tiger, som sønderrev søsterlil. 2. kilde: Hvis brorlil drak af den ville han blive til en ulv, som åd søsterlil. 3. kilde; Hvis brorlil drak af den, ville han løbe væk fra søsterlil. Brorlil drak af den 3. kilde og blev til et rådyr. Søsterlil bandt et gyldent strømpebånd om halsen på rådyret. Kongen holdt jagt med sine jægere. Brorlil ville ud til jægerne. En jæger opdagede huset, hvor de boede. Kongen kom hen til huset næste dag. Kongen og søsterlil blev gift og rådyret kom med på slottet. Den onde stedmor og hendes etøjede datter opdagede, at brorlil og søsterlil levede, og at det gik dem godt. Dronningen fødte en søn. Den onde stedmor/heksen forvandlede sig til dronningens kammerjomfru. Dronningen blev kvalt i badet. Den enøjede datter blev lagt i dronningens seng. 3 gange ved midnat kom dronningen som et spøgelse og ammede sin søn og klappede rådyret. Barnepigen opdagede det og fortalte det til kongen. Kongen så det, genkendte sin kone, og Gud gav hende livet tilbage. Den onde heks blev brændt på bålet. Datteren blev sønderrevet af de vilde dyr ude i skoven. Rådyret blev til menneske igen.</p>	<p>I lang tid levede kongen, dronningen og rådyret lykkeligt på slottet. Brorlil og søsterlil levede lykkeligt til deres dages ende.</p>

Brorlil og søsterlil

Personkarakteristik

Beskriv brorlil og søsterlil.

Brorlil (rådyr)	Søsterlil (spøgelse)
<p>Skriv en fortolkning af eventyret.</p>	

Læs eventyret

Brorlil og søsterlil

Brorlil tog søsterlil i hånden og sagde: "Siden mor er død, har vi ikke en lykkelig time mere. Vores stedmor slår os hver dag og sparker til os, når vi kommer hen til hende. Hunden har det bedre end vi, den får dog engang imellem noget godt at spise, men vi får ikke andet end tørre brødkorper. Du gode Gud, hvis mor vidste det! Kom, vi går sammen ud i den vide verden." De gik hele dagen over marker og enge, og når det regnede, sagde søsterlil: "Se, den gode Gud græder med os." Om aftenen kom de til en stor skov og var så trætte af sorg og sult og den lange vej, at de krøb ind i et hult træ og lagde sig til at sove.

Da de vågnede næste morgen, stod solen højt på himlen. "Jeg er så tørstig," sagde brorlil, "kan du ikke høre noget, der risler? Bare det var en kilde, så jeg kunne få noget at drikke." De tog så hinanden i hånden og gik ud for at søge efter kilden. Men den onde stedmor var en heks og da børnene gik, havde hun listet sig efter dem og forhekset alle kilderne i skoven. De kom snart til en, og brorlil ville lægge sig ned og drikke af det blinkende vand, men søsterlil kunne høre, hvordan den mumlede: "Den der drikker af mig, bliver til en tiger, den der drikker af mig, bliver til en tiger." - "Du må ikke drikke noget," råbte hun da, "så bliver du til en tiger og sønderriver mig." Skønt han var meget tørstig, sagde han: "Så venter jeg med at drikke, til vi næste gang kommer til noget vand." Men da de kom til den næste kilde, hørte søsterlil, at den mumlede: "Den, der drikker af mig, bliver til en ulv, den der drikker af mig, bliver til en ulv." - "Du må ingenting drikke," råbte hun, "så bliver du til en ulv og æder mig." Brorlil drak heller ikke denne gang, men da de kom til den næste kilde, sagde han: "Nu kan jeg ikke holde det ud længere, nu må jeg drikke." Søsterlil hørte, at den mumlede: "Den der drikker af mig, bliver til et rådyr, den der drikker af mig, bliver til et rådyr," og råbte: "Du må ikke drikke noget, så bliver du til et rådyr og løber væk fra mig." Men brorlil havde allerede lagt sig ned for at drikke, og så snart den første dråbe var kommet over hans læber, blev han forvandlet til et rådyr.

Nu gav søsterlil sig til at græde, og rådyret græd også. Men pigen trøstede det og sagde: "Jeg vil aldrig nogensinde forlade dig." Hun tog sit gyldne strømpebånd af, og bandt det om halsen på dyret. Derpå flettede hun et bånd af siv, og bandt det fast deri, og nu gik de videre ind i skoven. Da de havde gået meget længe, kom de til et lille hus, og da pigen så, det var tomt, tænkte hun: "Her kan vi bo." Hun lavede så et blødt leje af mos og løv til rådyret. Hver morgen gik hun ud og samlede rødder og bær og nødder til sig selv og fint græs til rådyret, som spiste af hendes hånd. Om aftenen, når hun var træt, lagde hun hovedet på rådyrets ryg og sov der. Havde brorlil blot været menneske igen, kunne de have haft det dejligt sammen.

I nogen tid var de helt alene i skoven. Men en gang holdt kongen en stor jagt derude. Hornene klang, hundenes gøen og jægerens lystige råb trængte ind til dem, og rådyret brændte af lyst til at løbe derhen. "Lad mig gå hen til dem," sagde det, "jeg kan ikke holde det ud." - "Du må love mig at komme tilbage i aften," sagde hun, "jeg lukker nu døren, for at de vilde jægere ikke skal komme herind. Når du vender hjem i aften, skal du banke på og råbe: "Søsterlil, luk op," så jeg kan vide, at det er dig ellers lukker jeg ikke op." Rådyret sprang af sted og tumlede sig glad i den friske luft. Kongen og hans jægere så det smukke dyr og

Brorlil og søsterlil

satte efter det, men kunne ikke fange det; lige når de troede, de havde det, sprang det over buskene og forsvandt. Da det blev mørkt, løb det hjem til huset og råbte: "Søsterlil, luk op." Hun åbnede så døren for det, og det sprang ind og sov snart på sit bløde leje. Den næste dag begyndte jagten igen, og rådyret havde ingen ro på sig, men sagde: "Luk op, søsterlil, jeg må derud." Hun åbnede døren og sagde: "Ja, men du må komme hjem i aften og banke på ligesom i går." Da kongen og hans jægere så rådyret med det gyldne halsbånd, jagede de efter det, men det var for hurtigt og behændigt. Da de havde forfulgt det hele dagen blev det henimod aften såret i foden, og måtte hinke langsomt hjem. En af jægerne listede sig imidlertid bagefter hen til huset og hørte, at det sagde: "Søsterlil, luk op." og så, at døren blev åbnet og straks efter lukket igen. Jægeren lagde nøje mærke til det alt sammen og fortalte kongen, hvad han havde set og hørt. "I morgen går vi på jagt igen," sagde kongen da.

Søsterlil blev meget forskrækket, da hun så, at rådyret var såret. Hun vaskede blodet af, lagde urter på og sagde: "Læg dig nu til at sove, lille rådyr, så du kan blive rask igen." Såret var imidlertid så ubetydeligt, at det var helt lægt næste morgen. Og da jagthornene igen lød derude, sagde rådyret: "Jeg kan ikke holde det ud, jeg må derhen. Jeg skal nok sørge for, at de ikke får fat i mig." Søsterlil gav sig til at græde og sagde: "De slår dig nok ihjel, og så er jeg helt alene i verden." Men da rådyret sagde: "Jeg dør af sorg, hvis jeg skal spærres inde her," kunne hun ikke andet end med tungt hjerte lukke døren op, og glad sprang det af sted. Da kongen så det, sagde han: "Nu jager vi efter det hele dagen, men ingen må gøre det fortræd." Da solen var gået ned, sagde kongen til jægeren: "Kom så og vis mig det lille hus." Da han var kommet derhen, bankede han på og råbte: "Søsterlil, luk op." Døren blev åbnet og kongen trådte ind, og så den dejligste pige, han nogensinde havde set. Pigen blev meget bange, da hun så en fremmed mand med guldkrone på hovedet. Men kongen rakte venligt hånden ud imod hende og sagde: "Vil du følge med mig hjem og være min dronning?" - "Ja, jeg vil," svarede hun, "men jeg vil aldrig forlade rådyret, det skal følge med." Og kongen lovede hende da, at det skulle blive hos hende, så længe hun levede, og have det godt i alle måder. Imidlertid kom det springende, hun bandt rebet fast i det, tog det i hånden, og de gik ud af huset.

Kongen tog den smukke pige foran sig på hesten og red hjem med hende til slottet, hvor brylluppet blev fejret med stor pragt. I lang tid levede de nu lykkeligt sammen, og rådyret blev plejet og passet og sprang omkring i slotshaven. Den onde stedmor havde imidlertid levet i den tro, at søsterlil var blevet sønderrevet af de vilde dyr i skoven, og brorlil forvandlet til et rådyr og skudt af jægerne. Da hun fik at vide, hvor godt det var gået dem, blev hun opfyldt af misundelse og tænkte bare på, hvordan hun kunne gøre dem fortræd. Hendes egen datter, der var grim som arvesynden og kun havde et øje, gjorde hende bebrejdelser og sagde: "Det var rigtignok mig, der skulle have været dronning." Den gamle søgte at stille hende tilfreds. "Vent lidt," sagde hun, "kommer tid, kommer råd." Mens kongen engang var på jagt i skoven, havde dronningen født en dejlig dreng. Den gamle heks af en stedmor påtog sig da hendes kammerjomfrus skikkelse og gik ind i stuen, hvor dronningen lå, og sagde til hende: "Kom nu ind og tag et bad, det vil styrke Jer. Men skynd Jer, før vandet bliver koldt." Hendes datter var også til stede, og de bar nu dronningen ind i badstuen og lagde hende i badekarret, og derpå låsede de døren og løb deres vej. Men inde i badstuen havde de tændt så stærkt et bål, at dronningen inden ret lang tid ville være kvalt.

Brorlil og søsterlil

Da de havde gjort det, lagde den grimme datter sig i sengen. Den gamle heks gav hende dronningens ansigt og skikkelse, men det øje, hun manglede, kunne hun ikke give hende. For at kongen ikke skulle mærke det, lagde hun sig på den side, hvor der intet øje var. Da han kom hjem om aftenen og fik at vide, at han havde fået en søn, blev han meget glad og gik hen til sin kones seng for at se, hvordan hun havde det. Men den gamle råbte hurtig: "For Guds skyld, lad være at trække forhænget fra! Dronningen kan ikke tåle lyset." Kongen gik så sin vej uden at vide, at der lå en falsk dronning i sengen.

Ved midnatstid, da alle sov, så barnepigen, der sad ved vuggen, at døren gik op og den rette dronning trådte ind. Hun tog barnet op af vuggen og gav det mælk at drikke. Så lagde hun puderne til rette, lagde barnet ned igen og dækkede det godt. Hun glemte heller ikke rådyret, men gik hen til det i krogen og klappede det. Derpå gik hun sagte bort igen. Barnepigen spurgte dagen efter skildvagterne, om der var kommet nogen ind i slottet om natten, men de sagde nej.

Dronningen kom mange nætter, men sagde aldrig noget. Barnepigen så hende hver gang, men turde ikke tale til nogen derom.

Efter nogen tids forløb begyndte dronningen en nat at tale og sagde:

"Mit lille barn, min lille rå,
to gange endnu jeg komme må."

Barnepigen svarede ikke, men da dronningen var forsvundet, gik hun hen til kongen og fortalte det hele. Kongen bestemte da, at han ville våge hos barnet næste nat. Ved midnatstid viste dronningen sig igen og sagde:

"Mit lille barn, min lille rå,
en gang endnu jeg komme må."

Derpå tog hun barnet op, som hun plejede, og forsvandt. Kongen turde ikke tale til hende, men han vågede også derinde næste nat. Og da dronningen sagde:

"Mit lille barn, min lille rå,
nu aldrig mer jeg komme må,"

kunne han ikke længere holde sig tilbage, men sprang frem og råbte: "Du kan ikke være nogen anden end min egen elskede dronning." - "Det er jeg," svarede hun, og i samme nu gav Gud hende livet tilbage, og hun var frisk og sund. Derpå fortalte hun kongen om den forbrydelse, den onde heks og hendes datter havde begået. Kongen lod dem nu begge stille for domstolen. Datteren blev ført ud i skoven, hvor hun blev sønderrevet af de vilde dyr, heksen blev dømt til at brændes på bålet. Og i samme nu, hun var blevet til aske, blev rådyret forvandlet til menneske igen, og brorlil og søsterlil levede lykkeligt sammen til deres dages ende.

Brorlil og søsterlil

Refleksion

Du har nu arbejdet med *Brorlil og søsterlil*.

Målet var at få dybtgående kendskab til eventyret og de tilhørende illustrationer. Målet var også at træne din oplæsning.

Hvad ved du om Brødrene Grimm?	
Hvilken episk lov bliver mest anvendt i eventyret <i>Brorlil og søsterlil</i> ?	
Hvilke forvandlinger er der i eventyret?	
Hvilken episode udvalgte du til din oplæsning? Begrund.	
Hvad lægger du mærke til ved en god oplæsning? Skriv gerne flere svar.	
Hvad synes du om eventyret på en skala fra 1-10, hvor 10 er det bedste? Begrund.	